

FOGAZZARO I IBSEN.

Antonio Fogazzaro rodio se u Vincenzi g. 1842. Njega drže iza Manzonia najboljim talijanskim pripovjedačem, i ako nije u svojim načelima tako bistar i katolički kao auktor Svetih himna. Obojica duboko osjećaju prirodu i pojave u svijetu, imaju smisla za sve što ih okružuje. Kad čitamo Fogazzarova djela, nehotice nam se nameću neke usporedbe s norveškim dramatičarom Ibsenom. Ovaj je umro g. 1906. u Kristianiji. Obojica se rada zavijaju u neki posebni misticizam. I mnogo ideja imaju zajedničkih, pa je zanimivo uočiti kako se je Fogazzaro u koječem poveo za Ibsenom.

Ob ovom je oponašanju napisao E. Maynial posebnu prikazbu u »Revue de litterature comparee« (Paris) 1924, 92—108. Uopće je Fogazzaro mnogo čitao, asobito u prvom dijelu svog života, pa su znatno na njegovo shvaćanje uplivali Nietzsche, Flaubert, Tolstoj, Romain Rolland, Ibsen i Meredith. Ibsen je regbi pri tome imao najveći udio. U jednom je članku priznao sam Fogazzaro: »Ibsen je u svojim dramama posebni artista, koga ja ne obožajem, ali ga u velike štujem« (Corriere della sera 1893).

Fogazzaro je g. 1874. izdao »Miranda«. Ta mu je pjesma otvorila svijet i talijanska se javnost počela za nj zanimati. Gino je Capponi tada upravo javno pismo Marianu Fogazzaru, ocu pjesnika. To je pismo bilo puno entuziazma. I Zanella je pjesnika prikazao u jednoj konferenciji u Napulju kao novotara. (Vidi članak Nencionov u Nuova Antologia 1886, I. 3). Tu u Mirandi nalazimo da se povodi malo i za Heineom i Shakespearom, Goetheom i Foscolom. No Fogazzaro je tada poznavao (barem u prevodu njemačkom) pjesnika »Peer Gynta« (1857). Umiruća Miranda nas sjeća u Peer Gyntu ostarjele Solveige, polumrtve i poluslijepce (Cfr. Muret, La littérature italienne contemporaine, 224). Ima tu i drugih dodirnih tačaka. Miranda uz to sličí više Goetheovim i Schillerovim junakinjama nego li Shakespearovoj Kordeliji. Jednako u Fogazzarovim prvim lirskim pjesmama ima više tragova iz Heinea, Lenaua, d' Auerbacha ili Platena. nego li Leonardia, Alardia ili Zanelle. Neke balade posjećaju na Uhlanda, Geibela ili Rückerta. No druga Fogazzarova pjesnička zbirka »Valsolda« (1875.) stoji mnogo jače pod uplivom Ibsena. Tu treba samo pogledati Caslano i zadnji susretaj Peera Gynta sa Solveigom, dapače još bolje Ibsenov »Izvor sjećanja« (1849). Isto vrijedi i za Ceciliju Fogazzarovu i za najljepšu Ibsenovu pjesmu »Na visinama« (1860). »Novissima verba« u izdanju Valsolda valja izjednačiti s Ibsenovom U noći (1850).

»Jesenska večer« Ibsenova inspirira Fogazzara u nekim odlomcima njegovih djela Mistero del poeta i u Daniele Cortis, pa i u Poesie disperse.

Alla verità, Leila, Notte di passione, Eva i u mnogim drugim djelima ljubav duša dolazi do savršenstva tekar u drugom svijetu. Tu on u strastvenosti slijedi Ibsena, inače se povodi za Danteom.

Još se u jednoj tački slaže Fogazzaro s Ibsenom u primjeni nauke o evolucionizmu, prvi u romanima, drugi u dramama. Istina nema ni jedan iste pojmove o evoluciji. Fogazzaro je htio za sveg života, da Darwinovu teoriju složi s kršćanskom vjerom; Ibsen pak uzimlje evolucionizam kao novu svoju vjeru. Ibsenu je evolucija fatalizam kao i u grčkoj drami. No obojica se nekako slažu u stoičkom poimanju boli, koja je potrebna i sveta. Tu ideju izrazuje Fogazzaro u svome »Piccolo mondo moderno« i u »Santo«. Zvanje je umjetnikovo, da potakne ljude neka promatraju neizlječivu, stalnu i fatalnu bol, jer će iz toga izbiti pravi ideal veselja i dio moguće ljudske sreće. Kod Ibsena zlo je nužno i fatalno kao biološki zakon. To se vidi u Solnessu, Canardu, Brandu. Svi se junaci Fogazzarovi bore, padaju, dižu se i lagano svladaju same sebe. Ta ideja osobito je izražena u »Santo«.

G. Decurtins g. 1910. izdao je pisma nekom prijatelju (izišlo u tal. prijevodu *Tre lettere a un giovane amico*, Roma 1911), u kojima uspoređuje Ibsena i Fogazzara. Tu veli, da obojica šire modernizam, uzveličuju ispraznu religioznost, neodređeni idealizam, koji se temelje na individualističkom osjećaju i bez zapora sa strane kompetentne vlasti. I uistinu je Fogazzarov roman »Il Santo« došao na crkveni index zabranjenih knjiga g. 1906., a g. 1911. drugi njegov roman »Leila«. On se ipak osudi pokorio. I Fogazzarov roman »Leila« kao i Ibsenov »Car i Galilejanin« proglašuju jednakost ljudske i božanske ljubavi (mistički panteizam), triumf životne religioznosti u ortodoksnjoj vjeri i prizivlju treće kraljevstvo čovječanstva, a to će biti neko kršćanstvo više intelektualno. To su već zablude i Crkva ih je osudila.

